

Аннотация. В работе рассмотрены понятия «факторы», «детерминанты» и установлена взаимосвязь между ними. Дополнена классификация факторов влияния на функционирование рынка продукции пчеловодства. Осуществлен экспертный опрос влияния основных факторов на функционирование рынка продукции пчеловодства, использовано два методических подхода для анализа результатов экспертного опроса. Установлены детерминанты функционирования рынка продукции пчеловодства и обосновано стратегическое направление развития рынка продукции пчеловодства.

Ключевые слова: экспертная оценка, опрос, детерминанты, классификация факторов, рынок продукции пчеловодства.

Summary. In this article there have been considered the concepts “factors” “determinants” and the relationship between concepts. In the paper there have been expanded classification of factors influencing the functioning of bee products market. Expert survey on the influence of the main factors on bee products market functioning has been performed. Two methodological approaches to the analysis of the results of expert surveys have been used. Determinants of functioning of the market of bee products have been identified and the strategic direction of market development has been justified.

Key words: Expert estimation, surveys, determinants, classification of factors, market of bee products.

УДК 336.1

Гудзовата О. О.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри інформаційних систем у бізнесі
Львівського торговельно-економічного університету*

Gudzovata O. O.

*Ph.D., Associate Professor,
Department of Information Systems in Business,
Lviv Trade and Economic University*

ХАРАКТЕРИСТИКИ РОЗВИТКУ ГРОШОВОГО ОБІГУ В УКРАЇНІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

CHARACTERISTICS OF MONEY CIRCULATION IN UKRAINE AS FINANCIAL SECURITY STATE PRECONDITION

Анотація. У статті виявлені дисбаланси та диспропорції у розвитку вітчизняної грошово-кредитної системи (зокрема, грошового обігу) та основні чинники, які на це вплинули. На основі аналізу грошового агрегування в Україні виявлено критично високий рівень монетизації національної економіки, надмірну частку готівки у структурі грошової маси. Виявлено, що незбалансована структура грошової пропозиції, зумовлена зростанням грошової маси в обігу за рахунок випуску коштів НБУ через фондний та валютний канали, привела до зростання рівня доларизації економіки. Окреслено, що інфляція в Україні впродовж останніх років мала переважно монетарний характер, пов'язаний зі зростанням грошової маси на тлі скорочення виробництва та ВВП.

Ключові слова: фінансова безпека, грошово-кредитна політика, грошовий обіг, монетизація, грошові агрегати, доларизація, інфляція, облікова ставка НБУ.

Вступ та постановка проблеми. В умовах дестабілізації фінансово-економічної ситуації в Україні внаслідок військових дій, торговельної війни з країною-агресором, несприятливих макроекономічних передумов, загострення дисбалансів у фіскальній та монетарній сферах посилюється проблема забезпечення фінансової безпеки держави. Політико-економічна криза 2014–2016 рр. наочно продемонструвала структурну вразливість економіки України та нестійкість її фінансової системи. Значною мірою дисбаланси вітчизняної фінансової сфери зумовлені впливом грошово-кредитних чинників, пов'язаних із девальвацією національної грошової одиниці та посиленням інфляційних процесів, стагнацією кредитно-депозитного ринку, викривленою структурою грошової пропозиції, хронічно високим рівнем доларизації та ін. Без їх подолання неможливо відновити позитивні темпи соціально-економічного розвитку вітчизняної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній та зарубіжній економічній літературі проблеми організації готівково-грошового обігу знайшли висвітлення в наукових працях А.С. Гальчинського, В.М. Гесця, А.А. Гриценка, Б.С. Івасіва, Н.В. Дорофєєвої, Р.В. Кисельова, В.Д. Лагутіна, В.І. Мішенка, А.М. Мороза, М.І. Савлука, Т.С. Смовженко, В.С. Стельмаха, С.А. Циганова, А.А. Чухно та інших науковців і практиків.

Метою статті є аналіз сучасного стану розвитку грошового обігу в Україні та чинників, які впливають на його параметри.

Результати дослідження. Важлива роль у забезпеченні фінансової безпеки держави належить державній політиці у грошово-кредитній сфері як інструменту монетарного стимулювання структурної модернізації економічної і фінансової систем. Відомо, що стан грошово-кредитної системи держави відображає міру стабільності

її грошової одиниці, доступність кредитних ресурсів, а також рівень інфляції, зокрема, в контексті впливу цих параметрів на економічне зростання та підвищення реальних доходів населення.

Водночас грошово-кредитна система протягом всього періоду незалежності нашої держави функціонує недостатньо ефективно та не реалізує багатьох своїх базових функцій у підтриманні макроекономічної стабільності, економічного зростання та зміцнення конкурентоспроможності національної економіки в контексті забезпечення фінансової безпеки держави. Більше того, накопичені в попередні роки дисбаланси на фоні ускладнення ситуації в реальному секторі економіки, підвищення негативних очікувань через суспільно-політичні події та військовий конфлікт привели до ще більшого загострення ситуації у грошово-кредитній сфері. З метою встановлення глибинних причин напруженості та волатильності на грошово-кредитному ринку виникає необхідність аналізу обсягів, динаміки та структури розвитку грошового обігу і кредитних відносин як передумови забезпечення фінансової безпеки держави.

Аналіз грошового агрегування в Україні свідчить про критично високий рівень монетизації національної економіки, зростання готівкових коштів в обігу, незначний обсяг частки грошового агрегату М3 (табл. 1). Зокрема, у період 2010–2015 рр. темпи приросту грошової маси перевищували темпи приросту ВВП, що, з одного боку, призвело до підвищення рівня монетизації з 43,9% у 2005 р. до 60,9% у 2014 р., а з іншого – зумовило невпинне падіння купівельної спроможності грошей з 0,91 до 0,7.

Варто також відзначити падіння швидкості обігу грошової маси з 2,3 у 2005 р. до 1,9 у 2014 р., що пов'язано з посиленням кризових явищ і зниженням економічної активності суб'єктів реального сектору економіки в Україні. Це свідчить про наявність значних диспропорцій у розвитку вітчизняної грошово-кредитної системи, зокрема грошового обігу.

Зауважимо, що однією із причин наростання дисбалансів грошового обігу стало зниження ефективності виконання гривнею окремих функцій. Зокрема, йде мова про послаблення ефективності функції міри вартості та посилення функції засобу обігу та платежу, що проявилось у критичному нарощуванні не забезпеченої товарами грошової маси у докризовий період, коли банківські інституції активно збільшували споживче кредитування, а темпи при-

росту монетарних агрегатів в Україні прискорилися, незважаючи на уповільнення темпів економічного зростання.

Важливим показником у дослідженні грошових агрегатів є співвідношення готівки та безготівкової частини грошової маси, що характеризує рівень розвитку та ефективність грошової системи країни. Зокрема, у розвинутих країнах світу частка готівки в структурі грошової маси не перевищує 4–7%, тоді як в Україні майже четверта частина грошової маси обертається поза банками і не контролюється вітчизняною банківською системою. Починаючи з 2008 р. в Україні спостерігається постійне зростання цього показника. Так, у 2012 р. частка грошової маси, що оберталася поза банками і не контролювалася банківською системою, становила 26,3%, у 2013 р. зросла до 29,6% і станом на 2015 р. зберігалася на рівні 28,4%, що свідчить про системне погіршення структури грошової маси. Така ситуація пояснюється зниженням рівня довіри з боку населення до банківської системи, критично високим рівнем інфляції в період політико-економічної кризи 2014–2016 рр., посиленням інфляційних очікувань, нерозвиненістю безготівкових розрахунків, що призвело до осідання готівки на руках у населення.

Додамо, що частка готівки у ВВП України у 2015 р. становила 14,3%, що перевищувало гранично прийнятне значення цього показника у понад 3,5 рази. При цьому значення показника впродовж досліджуваного періоду стабільно підвищувалося, однак у 2015 р. порівняно з 2014 р. знизилася на 3,8%, що пов'язано із заходами НБУ щодо вилучення готівки з обігу шляхом проведення валютних інтервенцій з продажу валюти та операцій щодо мобілізації коштів.

Зауважимо, що агрегат М1 характеризує частину грошової маси, яка не використовується для розвитку національної економіки, зокрема, йде мова про гроші поза банками та вклади економічних суб'єктів. Впродовж 2010–2012 рр. зафіксовано позитивні тенденції до зниження співвідношення М1/М3, зокрема, у цей період показник знизився з 64,9% до 41,8%, що свідчило про те, що все більш значна частина грошової маси почала виступати у ролі кредитного ресурсу. Однак, у 2013–2015 рр. спостерігається поступове зростання цього показника: якщо у 2013 р. він дорівнював 42,2%, то у 2015 р. зріс до 47,5%, що пояснюється масовим відпливом капіталу з країни та залучених банками вкладів населення внаслідок погіршення ситуації на грошово-кредитному ринку.

Таблиця 1

Показники грошової маси в Україні у 2005, 2010–2015 рр.

Показники	Роки							Темпи зростання, %/ Абсолютні відхилення (+/-)	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015/ 2005	2015/ 2014
Готівка в обігу (M0), млн грн	60 231	182 990	192 614	203 245	237 777	282 947	282 670	4,7 р.	99,9
Грошова маса (M1), млн грн	98 573	289 894	311 047	323 225	383 821	435 475	472 220	4,8 р.	108,4
Грошова маса (M2), млн грн	193 145	596 841	681 801	771 126	906 236	955 349	993 810	5,14 р.	104,02
Грошова маса (M3)	194 071	597 872	682 701	773 199	908 994	956 728	994 060	5,12 р.	103,9
Швидкість обігу грошей, кількість обертів, млн грн	2,3	1,9	1,9	1,9	1,7	1,6	1,9	-0,4	-2
Обсяг готівки до ВВП, %	13,6	16,3	14,3	13,9	15,8	18,1	14,3	+0,7	-17,4
Рівень монетизації, %	43,9	55,2	52,4	54,8	62,5	61,1	50,2	+6,3	-54,8
Індекс купівельної спроможності грошей	0,91	0,92	0,96	1,00	0,99	0,80	0,70	-0,32	-1,12

Розраховано за даними Державної служби статистики України

Окрім значного вмісту готівки в структурі грошової маси в Україні, її недосконалість також проявляється у формуванні, змісті та обсягах грошового агрегату МЗ, до якого належать кошти клієнтів за довірчими операціями банків та цінні папери власного боргу банків, сума яких становить менше 1% грошової маси. Так, у 2015 р. грошова маса МЗ зросла на 3,9% і досягла 994 млрд грн., при цьому показник М2 становив 993,8 млрд грн. Отже, на кошти клієнтів у довірчому управлінні та цінні папери власного боргу банків у складі агрегату МЗ припадало лише 1,3 млрд грн (0,14%), що свідчить про нестабільність стану грошово-кредитної системи. Класичним наслідком такої ситуації є випереджаюча динаміка рівня монетизації економіки та посилення інфляційних процесів, що є характерним для економіки України.

Варто додати, що дисбаланси грошового обігу в Україні пов'язані також із незбалансованою структурою грошової пропозиції, коли зростання грошової маси в обігу здійснюється за рахунок випуску коштів НБУ через фондовий та валютний канали, канал рефінансування та викупу ОВДП під цінні папери уряду. Тривалий час основним каналом випуску грошей в обіг був валютний канал, що зумовлювалося станом платіжного балансу – за припливу спекулятивних капіталів або значних обсягів надходжень експортної виручки емісія грошової маси зростала, що привело до зростання рівня доларизації вітчизняної економіки (табл. 2). Це пов'язано із високим рівнем недовіри до національної грошової одиниці та вітчизняної банківської системи, що спонукає населення накопичувати готівкову валюту. У кризовий період 2014–2015 рр. доларизація активів та обсяги іноземної готівки в обігу в Україні зросли. Якщо ще у 2010 р. рівень доларизації становив 29,1%, то в 2015 р. підвищився до 48,4%, тобто майже в два рази. За оцінками НБУ станом на кінець 2015 р. запаси готівкової іноземної валюти поза банками становили близько 84 млрд дол. США, що порівнюється з річним ВВП України за 2015 р.

Варто додати, що зростання рівня доларизації та готівки в обігу поза банківською системою приводить до зниження ефективності трансмісійного механізму грошово-кредитної політики через недостатній зв'язок між монетарними заходами НБУ та динамікою розвитку фінансового ринку і реального сектору економіки. Крім того, високий рівень доларизації економіки є результатом неефективного виконання національною грошовою одиницею своїх функцій, що приводить до заміщення національної грошової одиниці іноземною та розбалансування грошово-кредитного ринку загалом.

У кризовий період 2014–2015 рр. структура грошової пропозиції значною мірою формувалася активним викупом НБУ державних цінних паперів, що, з одного боку, становило приховану внутрішню емісію для фінансування дефіциту бюджету, а з іншого – підтримку ліквід-

ності банків та стабілізацію їх функціонування. Тобто емісійний ресурс, спрямований на фінансування дефіциту бюджету та рефінансування банків має короткостроковий, непродуктивний характер, оскільки поточна структура грошової емісії формувала монетарні чинники прискорення інфляції, забезпечувала фінансування споживчого попиту, проте не сприяла активізації економічної та інвестиційної діяльності і не стимулювала кредитування реального сектору економіки. За таких умов структурні проблеми економіки лише загострюються, посилюються інфляційні та девальваційні ризики.

Макроекономічною проблемою, яка водночас є чинником і наслідком дисбалансів грошового обігу, є прискорені темпи інфляції. Так, упродовж 2005–2008 рр. в Україні інфляційна динаміка мала висхідний характер, особливо в період фінансової кризи 2008–2009 рр., під час так званої кризи банківського сектору. Починаючи з другого півріччя 2008 р. і до кінця 2013 р. цінова кон'юнктура мала дезінфляційний характер. Зокрема, у 2009–2010 рр. монетарна політика НБУ була спрямована на зниження темпів інфляції, внаслідок чого відбулося уповільнення темпів споживчої інфляції – приріст цін становив 12,3 та 9,1% відповідно. Додатково стримувала інфляційний тиск стабільність курсу гривні до долара США.

У посткризовий період 2011–2013 рр. головною метою грошово-кредитної політики залишалася підтримка цінової стабільності з метою забезпечення сприятливих структурних зрушень в економіці та необхідного рівня економічної безпеки держави. Зокрема, в цей період зафіксовано безпрецедентно низький рівень інфляції в умовах фактично фіксованого валютного курсу. Так, за офіційними даними у 2012 р. ціни знизилися на 0,2%, а у 2013 р. – підвищилися на 0,5%, тобто мала місце дефляція. Такі показники цінової динаміки досягли історичного мінімуму за весь період спостережень, що демонструвало не стільки стабілізацію грошового обігу і вартості національної валюти, скільки депресивні тенденції вітчизняної економіки та стагнацію економічної діяльності. Додамо, що значний вплив на забезпечення низьких темпів інфляції протягом 2010–2013 рр. мало підтримання стабільного курсу гривні, залучення коштів на депозити, а також насичення продовольчого ринку (внаслідок зростання виробництва у сільському господарстві) на тлі зниження світових цін на продовольство [1].

Загострення накопичених впродовж 2012–2013 рр. макроекономічних дисбалансів та кризових процесів у суспільно-політичному житті призвело до стрімкого зростання інфляції в 2014 р. до 24,9%, що спричинено девальвацією гривні в умовах зниження валютних надходжень та наростання панічних настроїв серед населення через військовий конфлікт на Сході України. Девальваційний шок наприкінці 2014 р. – на початку 2015 р. (30,01 грн./дол. США на офіційному та 40 грн./дол. США на тіншовому

Таблиця 2

Показники рівня доларизації економіки України у 2010–2015 рр.

Показники	Роки						Абсолютне відхилення (+/-)	
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2010	2015/2014
Рівень доларизації за методикою МВФ (депозити/М2), %	29,1	30,3	32,1	27,0	35,2	48,4	19,3	13,2
Фінансова доларизація, % депозитів в іноземній валюті	42,03	43,0	43,7	36,8	43,4	45,9	3,9	2,5
Питома вага грошової маси в іноземній валюті у МЗ, %	29,1	30,4	32,1	27,1	32,0	32,1	3	0,1

Розраховано за даними Державної служби статистики України

Показники процентної політики НБУ у 2010–2015 рр.

Показники	Роки						Абсолютне відхилення (+/-)	
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2010	2015/2014
Середньозважена річна ставка по операціях рефінансування НБУ, %	11,6	12,4	8,4	7,2	17,95	25,2	13,6	7,25
Облікова середньорічна ставка НБУ, %	7,8	7,8	7,6	6,5	14,0	22,0	14,2	8
Відсоткова середньомісячна ставка за кредитами (в національній валюті), %	15,0	17,2	17,6	17,5	16,6	21,8	6,8	5,2
Відсоткова середньомісячна ставка за депозитами (в національній валюті), %	10,3	8,1	13,4	10,9	11,9	13,0	2,7	1,1

Розраховано за даними Державної служби статистики України

ринках) привів до інтенсивного зростання внутрішніх цін і розвитку галопуючої інфляції (у квітні 2015 р. річний рівень інфляції сягнув 60,9%). На кінець 2015 р. внаслідок скорочення доходів населення, зниження платоспроможного споживчого попиту через жорстку монетарну та фіскальну політику, а також зниження цін на світових продовольчих та сировинних ринках темпи зростання цін знизилася до 43,3%, проте залишалися у фазі галопуючої інфляції. Таким чином, інфляція в Україні впродовж останніх років мала переважно монетарний характер, пов'язаний зі зростанням грошової маси на тлі скорочення виробництва та ВВП.

У розрізі складників інфляції спостерігалася приблизно однакова динаміка (за винятком індексу цін виробників), що свідчило про майже рівномірне відображення в них курсового чинника (рис. 1). Крім вичерпання девальваційних ефектів, зниженню темпів приросту цін сприяли також вторинні ефекти, які стосувалися передусім падіння цін на зовнішніх сировинних та продовольчих ринках, та низький споживчий попит. Таким чином, сформувався стійкий тренд на зниження інфляції. Однак стабілізація інфляційних очікувань є необхідним, але водночас недостатнім чинником для подолання структурних проблем в економіці. Для інтенсифікації антикризових процесів потрібна активна діяльність банків у сфері кредитування.

Зауважимо, що важливим складником грошово-кредитної політики є процентна політика, яка є вагомим інструментом монетарного та валютного впливу НБУ як на економічне зростання країни, так і на цінову стабільність. В Україні з початку розгортання світової фінансово-економічної кризи 2008 р. до початку 2014 р. НБУ поетапно знижував облікову ставку та удосконалював засади проведення процентної політики через посилення дієвості коридору процентних ставок овернайт з метою активізації кредитування реального сектору економіки (табл. 3). Проте в умовах стагнації зниження вартості кредитних ресурсів виявилася недостатнім інструментом активізації попиту на кредити.

Водночас під впливом негативних політико-економічних процесів та посилення девальваційного тиску з початку 2014 р. облікова ставка НБУ послідовно підвищувалася з 9,5 до 30% у 2015 р. з метою забезпечення тривалої курсової стабільності та уповільнення темпів

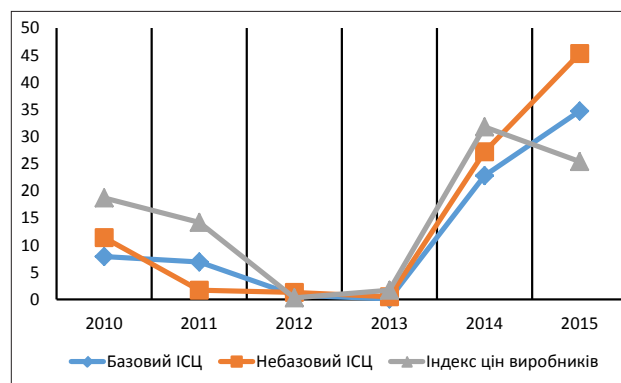

Рис. 1. Номінальні значення цінних індексів, % до попереднього року

зростання цін. Крім того, політика «дорогих грошей» унеможливила валютні спекуляції на міжбанківському ринку. В період поступової стабілізації на валютному ринку та уповільнення темпів інфляції облікова ставка НБУ почала знижуватись і станом на кінець 2015 р. становила 22%, що мало на меті стимулювання кредитної активності за рахунок здешевлення вартості кредитних ресурсів.

З огляду на високі значення облікової ставки НБУ, високу вартість кредитних ресурсів на міжбанківському ринку, а також обмеженість доступу до зовнішніх джерел фінансування середні відсоткові ставки за депозитними вкладками впродовж останніх років демонстрували тенденцію до зростання. Зокрема, середні відсоткові ставки за депозитами в національній та іноземній валюті у 2015 р. становили 13,0% та 6,7%, тоді як у 2014 р. – 11,9% та 6,7% відповідно. При цьому за часовим характером переважають короткострокові депозитні вклади – терміном до 1 року.

Висновки. Отже, подальший розвиток грошово-кредитної сфери потребує пошуку нових і вдосконалення наявних монетарних інструментів з метою посилення грошово-кредитного складника фінансової безпеки держави шляхом детального аналізу функціональних особливостей розвитку грошово-кредитної сфери в контексті формування системних характеристик фінансової безпеки держави.

Список використаних джерел:

1. Аналіз ефективності монетарної політики Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2016/08/FEAO_Analysis-of-the-NBU-Monetary-Pollicy-Effectiveness_A5_03.pdf.

Анотація. В статтю виявлені дисбаланси та диспропорції в розвитку отечественной денежно-кредитной системы (в частности, денежного обращения) и основные факторы, которые на это повлияли. На основе анализа денежного агрегирования в Украине выявлен критически высокий уровень монетизации национальной экономики, чрезмерная доля наличности в структуре денежной массы. Освещено, что несбалансированная структура денежного предложения,

обусловленная ростом денежной массы в обращении за счет выпуска средств НБУ через фондовый и валютный каналы, привела к росту уровня долларизации экономики. Определено, что существенные темпы инфляции в Украине в последние годы имели преимущественно монетарный характер, связанный с ростом денежной массы на фоне сокращения производства и ВВП.

Ключевые слова: финансовая безопасность, денежно-кредитная политика, денежное обращение, монетизация, денежные агрегаты, долларизация, инфляция, учетная ставка НБУ.

Summary. The article revealed imbalances and disparities in the development of the domestic monetary system, including monetary and the main factors that influenced these. Based on the analysis of monetary aggregation in Ukraine found critically high level of monetization of the national economy, an excessive share of cash in the money supply. Deals that unbalanced structure of money supply due to the growth in the money supply by issuing National Bank funds through the stock exchange and canals led to the growth of dollarization of the economy. Outlined that significant inflation in Ukraine in recent years have mostly monetary nature related to money growth in production and a decline in GDP.

Key words: financial security, monetary policy, currency, monetization, monetary aggregates, dollarization, inflation and the NBU discount rate.

УДК 368.5

Гудзь Г. О.
аспірант

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Hudz H. O.

Postgraduate Student,

Taras Shevchenko National University of Kyiv

РОЗВИТОК СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В АГРАРНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ

DEVELOPMENT OF INSURANCE SERVICES IN AGRICULTURAL ENTERPRISE

Анотація. У статті досліджено типи страхових послуг в аграрному підприємстві. Окреслено традиційні та інноваційні типи страхових послуг в аграрному підприємстві. Обґрунтовано доцільність появи нових страхових послуг, необхідність яких полягає у викликах, пов'язаних із безпекою харчового ланцюга і захистом навколишнього середовища.

Ключові слова: страхові послуги, страхування врожаю, індексне страхування, страхова компанія, аграрне підприємство.

Вступ та постановка проблеми. Сільськогосподарське страхування є технічно вимогливою областю страхування. Однією з багатьох проблем у страховій галузі є підтримання навичок і досвіду на рівні андеррайтингу, процесу відшкодування і перестраховування, що полягає не тільки у забезпеченні адекватного рівня страхування, але й у наданні допомоги сільськогосподарській промисловості щодо вдосконалення практики управління ризиками для розширення виробництва. Не існує єдиної універсальної страхової послуги, яка відповідає всім вимогам сільськогосподарських товаровиробників. Кожна страхова послуга у сільському господарстві підходить для певного набору умов. Оцінка придатності будь-якої сільськогосподарської страхової послуги повинна враховувати виробничу систему; тип активу; також повинні бути охоплені ключові фактори небезпеки, які піддаються страхуванню; місце розташування; доступність даних; розмір фермерського господарства; канали продажів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження розвитку ринку страхових послуг та їх особливостей в аграрному підприємстві здійснили такі провідні вітчизняні вчені, як В.Д. Базилевич

[1], Р.В. Пікус [1; 2; 1], Н.В. Приказюк [1], О.М. Лобова [1; 1], А.С. Шолойко [1] та ін.

Питанням розвитку страхових послуг в аграрному підприємстві, а також дослідженням теорії і практики страхового захисту в сільському господарстві присвятили роботи такі зарубіжні дослідники, як Беренд [4], Бойсонад [5], Хесс [6], Хасель [6], Ігтуріоз [7], Канг [8], Робертс [9].

Потрібно дослідити, як еволюціонували страхові послуги в аграрному підприємстві, які інноваційні продукти нещодавно були розроблені і як вони застосовуються на практиці; окреслити тенденції змін страхових послуг у контексті нових викликів, пов'язаних із безпекою харчового ланцюга.

Метою статті є узагальнення типів страхових послуг в аграрному підприємстві та обґрунтування появи інноваційних страхових послуг в контексті нових викликів.

Результати дослідження. Існують два основних класичних (традиційних) типи послуг. Перший тип базується на основі пошкодження/втрат, другий – на основі врожайності.

Страхові послуги на основі пошкодження/втрат – це, наприклад, страхування від граду/страхування за вказаними (поіменованими) ризиками. Страхування втрати